

דמוקרטיה

עקרונות הדמוקרטיה

איסוף, ארגון עריכה – אילנית כהן – רכזת אזרחות

דמוקרטיה

דמוס = עם

קרטוס = שלטון.

עקרון שלטון העם

דמוקרטיה ישירה - יוון העתיקה

בערי המדינה של מה שנקרא היום יוון, לפני כ-2500 שנים, כל האזרחים היו מתאספים באמצעות התכנסות בכיכר העיר ("אגורה"). ומקבלים החלטות באופן ישיר ע"י בהצבעה.

הבעיה הייתה שלא כל העם נחשב לאזרחים. קבלת החלטות הייתה ללא עבדים ונשים.

לסיכום:

ביוון העתיקה העם שלט על עצמו באופן ישיר

והיום?

בימינו כמעט ולא מתקיימות דמוקרטיות ישירות, זאת מכמה סיבות:

➤ גודל האוכלוסייה והאפשרות לנהל דיון מעמיק

➤ חוסר מידע ומורכבות הבעיות

➤ חוסר פנאי

➤ מידע חסוי

➤ הקצנת עמדות

➤ שיתוק המערכת הפוליטית

לפיכך יש צורך בנציגים שמכירים היטב את המערכת הפוליטית, מתעניינים בענייני הציבור יקדישו מזמנם לרכישת הידע הפוליטי והמקצועי הדרוש.

עקרון שלטון העם

- כלל האזרחים הם הריבון / העם הוא מקור הסמכות.
- האזרחים בוחרים את הנציגים לשלטון
- השלטון נבחר לזמן קצוב המוגדר בחוק
- העם בוחר את נציגיו באופן ישיר או עקיף

עם = כל האזרחים החיים במדינה.

✓ זהו אחד מעקרונות היסוד של הדמוקרטיה.

עקרונות הדמוקרטיה

© CanStockPhoto.com - csp57825449

שלטון העם

שלטון החוק

הכרעת הרוב
(על)

הגבלת השלטון

סובלנית

פלורליזם

הסכמיות

עקרון שלטון העם

דמוקרטיה עקיפה

האזרחים בוחרים שלטון של נציגים לזמן קצוב המוגדר בחוק.

בישראל אנו בוחרים את נציגנו לכנסת,

הכנסת בוחרת מתוכה את הממשלה. אלו הם נציגינו.

דמוקרטיה ישירה

כלל האזרחים שולטים בקבלת החלטות ומנהלים את ענייני המדינה.

בימינו : משאל עם כאמצעי מרכזי להכרעות חברתיות

עקרון שלטון העם דמוקרטיה ישירה בימינו

רשויות השלטון מפנות **שאלה אחת** לכל אזרחי המדינה בנושא מרכזי מאד
והעם נדרש לענות **בעד או נגד**.
מאפשר לדעת מה עמדת הציבור .

המענה על השאלה מתבצע כמו בבחירות באמצעות הצבעה בקלפי,
אך במקום פתק של מפלגה שמים פתק של בעד או נגד.

החלטת העם מחייבת את הממשלה ואת הרשות המחוקקת, אלא אם כן נקבע שהמשאל מייעץ בלבד.

עקרון שלטון העם דמוקרטיה ישירה בימינו

משאל עם - באירלנד

בשנת 2015 הצביעו יותר מ- 62% בעד קיום נישואים חד מיניים
בשנת 2018 הצביעו יותר מ- 66% בעד קיום הפלות
בשנת 2019 הצביעו 82% בעד הקלה על חוקי הגירושין.

המון אירי חוגג את הניצחון במשאל העם על נישואין חד מיניים.

משאל עם - בשווייץ

האם אתם בעד או נגד כיסוי מלא לפנים, כולל בורקה וניקאב, שהם
כיסויים שנשים מוסלמיות עוטות
51.2% הצביעו נגד, ולכן מעכשיו תיאסר עטייה של כיסוי המכסה
את הפנים.

שלט בקמפיין של המפלגה הלאומנית של שווייץ שהובילה את המהלך, מתוך רצון לבלום את האיסלאם הקיצוני, ולאזן
דווקא מתוך רצון להגן על כבוד האישה, או על הזכות לחיים ולביטחון של כולם מפני אנשים שישתמשו בכיסוי כדי
לבצע פשעים.

עקרון הפלורליזם

הכרה בריבוי / מגוון של דעות סגנונות ועמדות
של אנשים או של קבוצות

איך זה מתבטא?

בתמיכה לקיום ולביטוי של מגוון דעות של אנשים או קבוצות.

הפלורליזם בא לידי ביטוי במספר תחומים:

תחום פוליטי

תחום חברתי

תחום החינוך

תחום הספורט

הפלורליזם בא לידי ביטוי במספר תחומים:

סגנונות מוזיקה:

- מוזיקת רוק
- מוזיקת פופ
- מוזיקה ישראלית
- מוזיקה מזרחית
- מוזיקת טראנס

האוכלוסייה בישראל:

- לאום (יהודי / ערבי)
- מוצא (אשכנזי / מזרחי)
- אמונה דתית (חילוני / דתי / אתאיסט)
- נטייה פוליטית (ימני / שמאלני)
- אמונה והעדפה (צמחונות, נטייה מינית)

צפו בסרטון:

תארו לכם עולם שבו כולם נראים אותו הדבר

חשבו:
מה **חיובי** ומה **שלילי**
בעולם שכזה?

הנימוקים לחשיבותו של עיקרון הפלורליזם היתרונות שבפלורליזם

- ✓ **קיום תחרות חופשית** – בין קבוצות
ובין ארגונים שונים
- ✓ **פיזור הכוח בחברה** – הכוח אינו
מרוכז בידי גוף אחד
- ✓ **הכרה בשוני** – זכותם של בני האדם
להיות שונים אלה מאלה
- ✓ **עולם מגוון ומעניין יותר** – לא
משעמם
- ✓ **פתיחות לרעיונות חדשים** – האזרח
בוחר בין מגוון רעיונות
- ✓ **מגוון של אפשרויות בחירה**
- ✓ **העולם מתפתח**

חסרונות בהכרה בריבוי / מגוון של דעות וסגנונות - פלורליזם

- מחלוקות
- מתחים
- מריבות
- אלימות מילולית ואלימות פיזית
- אי יציבות בשלטון

ולכן יש צורך ב:

- ✓ סובלנות
- ✓ הסכמיות

עיקרון הסובלנות

הצג:

- מה עומד בבסיסו?

יחס מכבד

- למי?

לשונה, לדעותיו ולאורח חייו

- מתי?

בעת מחלוקת

- איך זה מתבטא?

הימנעות מתגובות אלימות (פיזיות/מילוליות) או מהפעלת סמכות שלטונית כלפי

עמדות מבקרות

מושג על קצה המזלג

סובלנות

עיקרון ההסכמיות

הצג:

- מה הוא אומר?

הסכמה רחבה בין קבוצות בחברה .

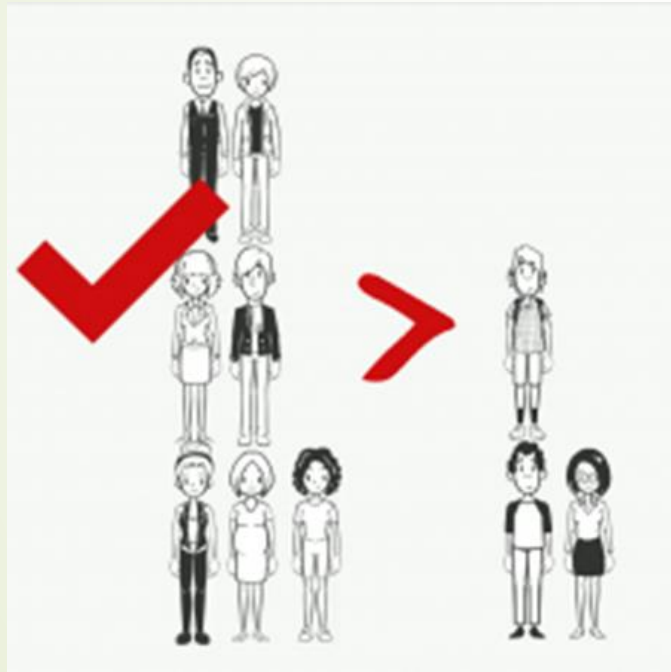
על מה?

על אופי החברה והמדינה ועל כללי המשחק הדמוקרטיים

- מדוע?

כדי לחזק את היציבות ולאפשר קיום יחד למרות חילוקי הדעות בתחומים השונים

עקרון הכרעת הרוב

פרוצדורה לקבלת החלטות ולפתרון מחלוקות
בדרך של שלום

ההכרעה המתקבלת היא זו של רוב המצביעים
התומכים בה.

אסור לקבל החלטות הפוגעות באופן לא סביר
בזכויות יסוד ובמיעוט על מנת למנוע עריצות הרוב

מושג על קצה המזלג

הכרעת הרוב

מהי עריצות הרוב?

מצב בו הרוב מדכא את המיעוט, פוגע בזכויות האדם והאזרח הבסיסיות (חופש ההתארגנות, חופש הביטוי, חופש התנועה, ועוד).

הרוב מונע מהמיעוט לבטא את דעתו ובכך מונע אפשרות לשנות את ההחלטות שהתקבלו,

כלומר – מונע אפשרות של שינוי המצב בדרכי שלום.

ישנם ארבעה סוגי רוב אפשריים:

- **רוב רגיל (פשוט):** הרוב מבין המצביעים בפועל.
- **רוב מוחלט** (50% + 1): יותר מ-50%
- **מבעלי זכות ההצבעה:**
- **רוב מיוחס:** רוב מוחלט גדול.
לדוגמה: רוב מיוחס של 75% בכנסת, כלומר 90 חברי כנסת. רוב מיוחס של 75% מחברי הכנסת נדרש כדי לפטר את נשיא.
- **רוב מיוחד:** רוב מוגדר בנושא מסוים.
הרוב יכול להשתנות מהצבעה להצבעה, ובכך לקדם התדיינות, פשרה והסכמיות בין הסיעות בכנסת (שהן נציגי העם).

עקרון שלטון החוק

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים, תִּתֶן-לָהֶם בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ, אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, לְשֹׁבְטֵיךָ; וְשֹׁפְטוּ אֶת הָעָם, מִשֹּׁפֵט-צְדָק.

לֹא תִטֶּה מִשֹּׁפֵט, לֹא תִכְיֹר פָּנִים; וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֶי חֲכָמִים, וַיִּסְלַף דְּבַר־יְצַדִּיקִים.

צְדָק צְדָק, תִּרְדֹּף-לְמַעַן תִּחְיֶה וַיִּרְשָׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ.

(דברים טז, יח-כ)

"רַבֵּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת, שְׂאֵלְמָלָא מוֹרָאָה, אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעוּ" (מסכת אבות)

"מֵה דְגִים שְׁבִים, כָּל הַגְּדוּל מִחֲבִירוֹ בּוֹלַע אֶת חֲבִירוֹ, אִף בְּנֵי אָדָם אֲלֵמְלָא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת, כָּל הַגְּדוּל מִחֲבִירוֹ בּוֹלַע אֶת חֲבִירוֹ (תלמוד בבלי)

מהו? (חוק) כללי ההתנהגות/ הוראות של מותר ואסור

מה? (מטרת החוק) שמירה על הסדר

על מי? (החוק חל) החוקים מחייבים הן את האזרחים והן את

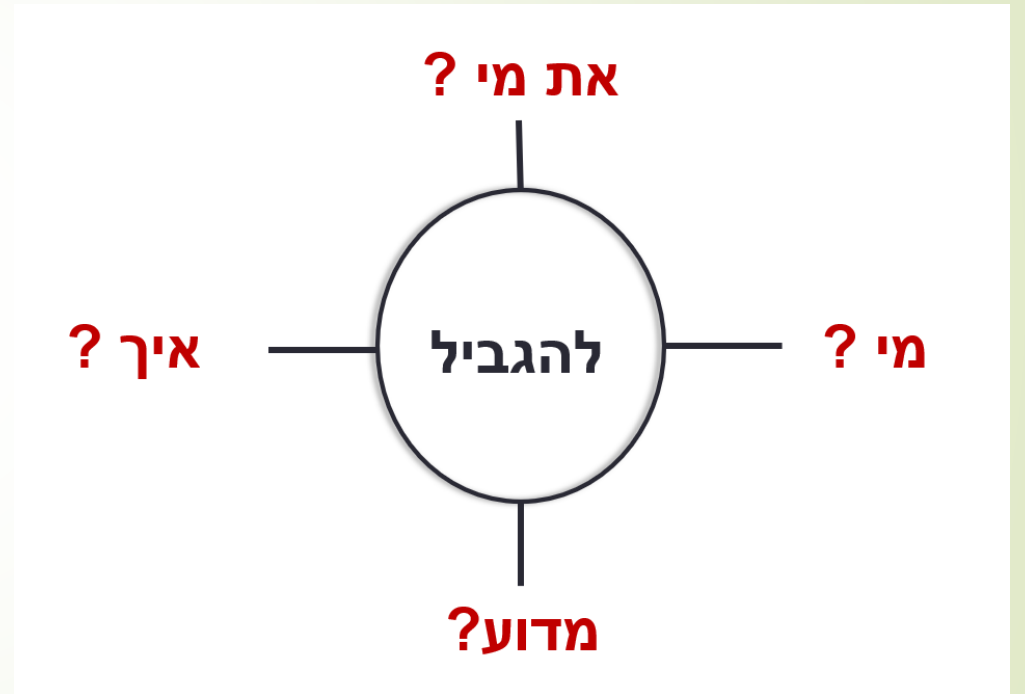
השלטון וצריכים להיות שוויוניים מבחינת תוכנם ואכיפתם .

מי? (מחוקק חוקים) הרשות המחוקקת (כנסת)

כיצד? (החוק חייב להיות) בהיר (ברור כך שניתן להבין את כוונתו לציבור)

ופומבי (מפורסם ונגיש לציבור)

עקרון הגבלת השלטון

איר?

פיקוח וביקורת

מדוע?

מדוע צריך להגביל את השלטון?

השלטון מרכז בידו עוצמה רבה

➤ **שליטה על משאבים כלכליים**

קרקעות, אוצרות טבע, מפעלים ממשלתיים, מיסים.

➤ **שליטה על משאבים אנושיים**

מומחים המסייעים לממשלה בעיצוב וביצוע מדיניותה.

➤ **שליטה על מקורות מידע**

בתחומי הפנים, החוץ והביטחון.

➤ **שליטה על מנגנוני אכיפה**

משטרה, צבא.

השלטון עלול לנצל לרעה, לנהוג בעריצות ולפגוע בזכויות האדם.

מי?

מי מגביל את השלטון?

מנגנוני פיקוח וביקורת
מוסדיים:

ביקורת על ידי מוסדות ,
שסמכותם ותפקידם לפעול מכוח החוק

➤ מערכת (בית) המשפט

➤ כנסת (הפרלמנט)

➤ מוסד מבקר המדינה

מנגנוני פיקוח וביקורת
לא מוסדיים:

ביקורת על ידי אזרחים או קבוצות
הפועלים מתוך יחמה אישית

➤ אומנות (שיר, קריקטורה...)

➤ תקשורת

➤ דעת קהל (הפגנה, מחאה, עצומה)

מנגנוני פיקוח וביקורת
לא מוסדיים:

מנגנוני פיקוח וביקורת
מוסדיים:

